

SKUPNA IZHODIŠČA IN GLAVNI POUDARKI PRIPRAVE NA TEKMOVANJE V ZNANJU SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE V ŠOLSKEM LETU 2026/2027

Spoštovane kolegice in spoštovani kolegi, mentorice in mentorji!

Letos spomladi smo vas ob zaključku *Tekmovanja s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje* zaprosili, da – kot že nekaj let zapored – v kratki anketi odgovorite na vprašanja, na podlagi katerih bomo/bi lahko načrtovali izvedbo tekmovanja v prihodnjem šolskem letu 2026/2027. Ob tem smo imeli več odprtih dilem. Med drugim smo se spraševali, ali naj se s temo tekmovanja v iztekajočem se Kosovelovem letu poklonimo pesniku in poeziji nasploh, ali naj katero besedilo, ki je bilo med tekmovalci/tekmovalkami in mentorji/mentorici dobro sprejeto, ponovimo, ali naj vztrajamo zgolj pri branju pesniških zbirk ipd. Naš skupni razmislek o temi in besedilnih podlagah za tekmovanje vodi do uspešne izvedbe. Rezultate ankete navajam/-o v nadaljevanju.

- Da je bilo letošnje tekmovanje uspešno, kažejo odzivi mentoric in mentorjev. Zanimivo in navdušujoče je, da so se prvošolci zmogli odzvati na zahtevno bralno nalogo, ki je povezovala sporočilnost besedila in ilustracije, prav tako so osmo- in devetošolci uspešno razložili sporočilno večplasten in ironičen Voduškov sonet v povezavi s prebranimi knjigama. Zasluge za kakovostne odzive mladih bralk in bralcev od prvega razreda osnovne do četrtega letnika srednje šole imate prav gotovo tudi vi, ki z državno komisijo sooblikujete vsakoletno podobo in izvedbo tekmovanja.
- Splošni vtis o organizaciji tekmovanja izkazuje, da ocenjujete, da si tekmovanje zasluži visoko prav dobro oceno (4,39/5). Nelagodje ste izrazili ob prekrivanju Cankarjevega tekmovanja z drugimi dejavnostmi, ki v času njegove izvedbe potekajo na šolah (zapisali ste npr.: termin tekmovanja je zelo neugoden, saj so NPZ-ji, šole v naravi, druga tekmovanja). Državna komisija žal ne določa datumov in nanje nima skorajda nikakršnega vpliva, vsekakor pa bo pripombe posredovala pristojnim.

- Zelo ste zadovoljni z organizacijo seminarjev. Predlagali ste vrsto nadvse pomembnih tem, ki naj bi jih vključili v izobraževanje (npr. bralna motivacija učencev/dijakov in priprava na tekmovanje, kritično razmišljanje, kreativno pisanje, pisanje in vrednotenje spisov). Med predlogi za izboljšave poudarjate pomen praktičnih zgledov (npr. *»Odlični so bili primeri učiteljic, ki so predstavile dejavnosti z učenci.«*; *»Opolnomočenje mentorjev z gradivi za neposredno delo s tekmovalci.«*; *»Predstavitve primerov dobre prakse so mi vedno všeč, saj jih lahko sama preizkusim v praksi.«*). Vesel sem vseh predlogov in nekatere bomo brez dvoma upoštevali.
- Glede števila tekmovalcev/tekmovalk podatki kažejo na njihov dvig tako v prvi tekmovalni skupini (interesno tekmovanje, od 1. do 7. razreda osnovne šole) kot na tekmovanju v drugi skupini (seleksijsko tekmovanje, 8. in 9. razred in vse ostale stopnje izobraževanja). Razlika v poimenovanju obeh skupin izraža razliko v zasnovi in pripravi tekmovalcev/tekmovalk: interesno tekmovanje je usmerjeno predvsem k motivaciji mlajših bralcev za poglobljeno branje zahtevnejših besedil, v višjih tekmovalnih skupinah pa tudi za kritično branje in pisanje o prebranem. Seleksijsko tekmovanje je namenjeno najboljšim bralcem ob koncu osnovne šole in kasneje v srednji šoli – tekmovalci/tekmovalke lahko pridobijo bronasto, srebrno ali zlato Cankarjevo priznanje. Niti interesno niti seleksijsko tekmovanje torej nista namenjena vsem mladim bralcem in bralkam, ampak sta v prvi vrsti **oblika spodbujanja razvijanja višjih ravni bralne in pisne zmožnosti**, torej sta osredotočeni na tiste posameznike in posameznice, ki so zmožnejši/-e oziroma nadarjeni/-e za zahtevno branje (na ravni izbire besedil in bralnih nalog, povezanih z njimi) ter za kakovostno, poglobljeno pisanje o prebranem.
- Odveč je tudi ponovno poudarjati, da Cankarjevo tekmovanje vpliva na dvig bralne pismenosti nasploh, tudi družinske – in to predvsem v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, ko z zavzetim delom ambicioznih mentoric in mentorjev mladi bralci in bralke vedno znova dokazujejo, da so zmožni/-e rešiti tudi zahtevne bralne naloge.

- Izvedba Cankarjevega tekmovanja na daljavo, predvsem spletni pogovor mentoric in mentorjev s članicami in člani državne tekmovalne komisije o ocenjevalnih merilih in predvidenih dosežkih, ter ocenjevanje spisov na strežniku so prinesli izkušnje, ki so temelj dela v preteklem šolskem letu in bodo veljale tudi v prihodnje. Strniti jih je mogoče v naslednje korake:
 - **šolska stopnja:** interesno in selekcijsko tekmovanje ter vrednotenje potekata v živo (na šoli); državna tekmovalna komisija usmerja tekmovanje in razpisuje teme, naloge in datume; na šoli potek tekmovanja organizira in izpelje šolska tekmovalna komisija (ki poskrbi tudi za morebitne pritožbe);
 - **regijska stopnja:** tekmovanje poteka v živo na sedemnajstih lokacijah; elektronsko vrednotenje traja 3 dni; tekmovanje – od sestave nalog in meril za vrednotenje – vodi državna tekmovalna komisija, organizirajo in izpeljejo ga regijske tekmovalne komisije (ki poskrbijo tudi za morebitne pritožbe);
 - **državna stopnja:** tekmovanje poteka v živo na štirih lokacijah (med tednom); elektronsko vrednotenje traja 3 dni; tekmovanje od sestave nalog in meril za vrednotenje vodi državna tekmovalna komisija s pomočjo organizatorjev na lokacijah.

3

Takšen način organizacije tekmovanja prinaša več prednosti, saj se mentoricam in mentorjem, ki so hkrati tudi ocenjevalci in ocenjevalke pisnih izdelkov, ni treba več sestajati na lokacijah, na katerih se izvedeta regijska in državna stopnja. Poleg tega pa državna tekmovalna komisija pripravi moderacijo in razlago meril za vrednotenje, kar brez dvoma povratno vpliva na kakovost priprave na tekmovanje.

Besedila Cankarjevega tekmovanja v šolskem letu 2026/2027 so bila izbrana na podlagi drugega dela ankete, v kateri ste se opredelili do poezije, njene tematike in pristopa k izbiri književnih besedil. Ugotovili smo, da so mnenja o teh vprašanjih izrazito deljena: polovica vas je odgovorila, da je izbira poezije smiselna, polovica, da ni, dobra polovica bi z mladimi sogovorniki in sogovornicami brala poezijo o doživljanju narave, Kosovelove pesmi so blizu približno polovici vprašanih, manj ste bili navdušeni nad ponovno izbiro pesniških zbirk iz prejšnjih let, a se nato med vašimi predlaganimi besedili pojavljajo tudi knjige, ki smo jih za

tekmovanje že brali. Kakor koli že – dejstvo je, da se mnenja o temi tekmovanja, izbranih besedilih in njihovi vsebini zelo razlikujejo. Komisija je zato razmišljala tako, kot je prikazano v nadaljevanju.

	Pogosti predlogi iz ankete	Izbrana dela
1. razred osnovne šole	• pesmi Anje Štefan (večkrat) • otroške pesmi Srečka Kosovela (večkrat) • Peter Svetina: <i>Klobuk gospoda Konstantina</i> • Niko Grafenauer: <i>Pedenjped</i> • Lila Prap: <i>Male živali</i>	• Lila Prap: <i>Živalske uspavanke</i>
2. in 3. razred osnovne šole	• otroške pesmi Srečka Kosovela (večkrat) • Tone Pavček • Neža Maurer • pravljice Svetlane Makarovič • Andreja Borin: <i>Pesmice za najmanjši žep</i> • Anja Štefan: <i>Drobtine iz mišje doline</i>	• Srečko Kosovel: katera koli zbirka otroške poezije (npr. <i>Moj sončni dan, Medvedki sladkosnedki, Otrok s sončnico ...</i>)
4. in 5. razred osnovne šole	• Tone Pavček • Bina Štampe Žmavc • Srečko Kosovel (večkrat) • Tone Seliškar: <i>Bratovščina Sinjega galeba</i> • Peter Svetina: <i>Molitvice s stopnic</i>	• Andreja Borin: <i>Čudežni vrt</i>

	Pogosti predlogi iz ankete	Izbrana dela
6. in 7. razred osnovne šole	- Bina Štampe Žmavc - Feri Lainšček (večkrat), npr. <i>Ne</i> - Tone Pavček (večkrat), npr. <i>Majnice, fulaste pesmi</i> - Saša Vegri - Nataša Konc Lorenzutti: <i>Priročnik za prelisičenje</i>	Feri Lainšček: <i>Ne</i>
8. in 9. razred osnovne šole	- izbor pesmi Srečka Kosovela - Lovro Matič: <i>Mali črv Oto</i> - Tone Pavček - Feri Lainšček - Andrej Rozman Roza - Bina Štampe Žmavc - Vinko Möderndorfer (večkrat), npr. <i>Romeo in Julija iz sosednje ulice</i> - Izbor naj bo res primeren za najstnike, naj odpira veliko tem za pogovor, razmislek (pesmi naj ne bodo preotroče in ne prezahtevne)	Vinko Möderndorfer: <i>Romeo in Julija iz sosednje ulice</i> (šolsko) Niko Grafenauer: <i>Skrivnosti</i> (regijsko, državno)
1. in 2. letnik gimnazije in SSP	(Starejše) ženske avtorice (od Mile Kačič, Ade Škerl ...) – lahko tudi kakšna druga stopnja ... - družbeno angažirane pesmi Srečka Kosovela (večkrat) - pripovedništvo Igorja Karlovška (večkrat)	Srečko Kosovel: <i>Barž ≡ kons</i> (šolsko, državno) Tomo Podstenšek: <i>Zgodbe za lažji konec sveta</i> (regijsko, državno)

	Pogosti predlogi iz ankete	Izbrana dela
	romani z elementi antiutopije	
1., 2. in 3. letnik SPI	- Srečko Kosovel - Desa Muck - Suzana Tratnik - Feri Lainšček - Zofka Kveder	Mila Kačič: <i>Skozi pomladni dež bom šla</i> (šolsko, regijsko, državno)
3. in 4. letnik gimnazije in SSP	- poezija ob Kosovelu (npr. njegove kraške pesmi), morda Josip Osti - Elif Shafak: <i>Otok pogrešanih dreves</i> - Drago Jančar: <i>To noč sem jo videl</i>	Izbor Kosovelove poezije (šolsko in državno) Elif Shafak: <i>Otok pogrešanih dreves</i> (regijsko in državno)

Krovna tema tekmovanja je oblikovana zelo preprosto: ***Pesem, dober dan***. Z njo želimo poudariti radost branja (poezije, pesmi, pesništva), mladim sporočiti, da je, če se nekoliko poigramo s pomenom naslovne besedne zveze, pesem vredna, da ji **(pri)voščimo dober dan**, da nam pesem lahko **ustvari dober dan** (pesem je dober dan) ter da je pomembno oboje – **pesem in dober dan**.

Naj torej tudi priprava na Cankarjevo tekmovanje v šolskem letu 2026/2027 prinese ob poeziji obilo dobrih dni – dni, tednov, morda tudi mesecev priprav na tekmovanje, ko bomo skupaj s svojimi mladimi sogovorniki in sogovornicami, najboljšimi bralkami in bralci, potovali po neskončnem, raznovrstnem svetu pesniških in drugih sporočil, da bi se tako še enkrat poklonili ustvarjalcem poezije v iztekajočem se Kosovelovem letu.

Poezija v povezavi z drugimi književnimi vrstami je bila zadnjič »na sporedu« Cankarjevega tekmovanja v šolskem letu 2022/2023 pod naslovom/krovno temo *Rime srca, ritmi sveta*. V tem šolskem letu se je, tako kot se bo v prihajajočem, poezija povezovala še z drugimi vrstami, npr. z zgodovinskim romanom v zadnjih dveh letnikih srednje šole – tudi letos bomo brali nekatere pesniške zbirke, ki smo jih brali že pred leti.

Resnično upam in si želim, da nam, cenjene mentorice in cenjeni mentorji branja, ponovitve posameznih zbirk ne boste zamerili, češ da si ne znamo izmisliti več ničesar inovativnega. Če bo kurikularno branje že prebranih pesniških zbirk za vas manjši izziv, bo zagotovo velik za vaše učenke in učence ter dijakinje in dijake, ki se bodo z izbranimi književnimi besedili srečali prvič. In še nekaj brez dvoma drži: pogovor z novo generacijo o/po prebranih besedilih v novih časih in z novimi spremljajočimi dejavniki, če mi dovolite suhoparen tehnicistični izraz – na primer z umetno inteligenco, ki jo lahko uporabimo med pripravo na tekmovanje – je zagotovo drugačen, kot je bil morda ob isti knjigi pred leti. Se strinjate?

BRALNI DOGODEK – RADOST VPRAŠANJ, NE UČENJE ODGOVOROV

Naj uvodoma nakažem nekaj možnosti za raziskovanje in aktualizacijo izbranih besedil. Naj bodo te misli najprej in predvsem vprašanja, nikakor ne odgovori, še manj pa navodila ali celo predpisi za razumevanje in vrednotenje prebranega. Podrobnejša priporočila skupaj z dodatno literaturo, če bo potrebna, bodo pripravile posamezne podkomisije. Letos nismo dodajali usmeritev, da bi mentorji/mentorice sami ob razpisanem besedilu izbrali še dodatno besedilo, kot je bilo to v razpisu lansko šolsko leto (npr. *Zrcalce* in slovenska živalska pravljica po izboru mentorjev/mentorice, *Maček Muri* in slovenska živalska pravljica po izboru mentorjev/mentorice), saj lahko mentorice in mentorji sami presodite, ali ob predpisani knjigi v vaši tekmovalni skupini glede na bralno zmožnost otrok potrebujete še dodatno branje ali ne.

PRVI RAZRED:**LILA PRAP: ŽIVALSKÉ USPÁVANKE**

Zbirka Lile Prap *Živalske uspavanke* je avtorska slikanica pisateljice in ilustratorke, ki je s svojimi slikanicami zaslovela tudi v svetu po knjigi *Zakaj?* Japonska televizija je na to posnela vrsto risank.¹ Bomo risanko po besedno-likovnih zgodbicah Lile Prap poiskali na spletu?

Branje *Živalskih uspavank* je glede na avtorčin prepoznaven likovni in besedni slog priložnost za razvijanje multimodalne pismenosti: spodbuja »branje« obeh temeljnih plasti slikanice (besedne in likovne), hkrati pa vključuje vprašanje, v čem likovna govorica nadgrajuje besedno.

Bralca preseneti prva pesem, saj *Uspavanka za čuke* sploh ni uspavanka – ponoči je namreč čas za *vragolije* (str. 2). Tako kot v vseh drugih uspavankah je tudi v tej sporočilo besed tesno povezano z njihovim zvenom: rima *hu–tu* je »čukovska«. A zakaj? Kako to, da se v *Uspavanki za piščance* ponavlja zlog *pi*, v *Mačji uspavanki* dolgi *rrr*, v *Uspavanki za kače* pa *sss*? Bomo tudi mi trobili kot sloni v njihovi uspavanki? Kakšna razpoloženja ustvarjajo posamezne uspavanke? Se bojimo kačjega sikanja? Smo skupaj s psičkom žalostni in tako kot ovčka zaspani? Kako brati *Uspavanko za ribe*? Morda zgolj s premikanjem ust, saj menda tako govorijo ribe?

Ob tem ne pozabimo na ilustracije. Kako vidijo luno čuki? Je njihovo odprto oko, ki komaj čaka na *vragolije*? Je *zlato jajce* na nebu luna pred belim oblakom ali jajce na oko? Kdo sploh govori to uspavanko in kako doživljamo objem, ki ga mama namenja piščancu? V kaj se spremeni luna v *Pasji uspavanki* in v kaj v *Uspavanki za ribe*? Kaj vidimo na nebu v *Uspavanki za krave*? V katerih uspavankah še najdemo mamo oz. očeta in živalskega otroka, v katerih pa je žival sama?

Bi tudi mi (skupaj) napisali kakšno uspavanko? Bo to uspavanka za čebele, leve, pikapolonice, dinozavre, princeze ali škrate? Ali morda za nas? Bomo v naslov zapisali kar svoje ime ali ime sošolke/sošolca?

¹ Dragica Haramija, Janja Batič, 2013: *Poetika slikanice*. Murska Sobota: Franc-Franc (Misel o slovenski besedi), str. 228–235.

DRUGI IN TRETJI RAZRED:**SREČKO KOSOVEL: KATERA KOLI ZBIRKA OTROŠKE POEZIJE****(NPR. MOJ SONČNI DAN, MEDVEDKI SLADKOSNEDKI, OTROK S SONČNICO ...)**

V drugem in tretjem razredu lahko izberete katero koli Kosovelovo zbirko otroške poezije, smiselno pa je, da je izbrana slikanica kakovostna in dostopna, kar pomeni, da prideta v poštev predvsem dve slikanici, in sicer *Medvedki sladkosnedki* in *Moj sončni dan*.

Kosovelova poezija za najmlajše bralce je sama po sebi svojevrsten izziv že zaradi mestoma nenavadnega jezika, ki vključuje starinske, manj razumljive besede (npr. *spava* namesto *spi*) ter metafore (kaj so *sončni pajčolani* v pesmi o vili Danuški, kaj so *beli sončniki* v pesmi *Marjetice*), ki zahtevajo podrobno branje in pogovor o tem, kaj takšne besede in besedne zveze sploh pomenijo. Nič skrbi – otroci metafore, ki temeljijo na podobnosti med pojavi (npr. *razprti sončnik* in *beli cvet marjetice*) razumejo že zgodaj. Pravi izziv pa bo, če jih bomo spodbudili, da poleg pojasnjevanja Kosovelovih metafor tvorijo podobne inovativne besedne zveze tudi sami. Kako bi lahko rekli nevihtnemu oblaku? Hudi obraz neba? Temna nebesna čokolada?

Bomo izbirali in izbrali najljubše tri Kosovelove pesmi in svoj izbor utemeljili? Bo izbira povezana s temo besedil? Že na prvi pogled je v njih opazen izrazit pogovor med otrokom in naravo ter s soncem (npr. *Deček in sonce*) in družinskimi člani (*Medvedi in medvedki*), opazno je doživljanje dneva od jutra, ko se otrok prebudi, preko sončnega dneva vse do noči.

Kako k doživljanju posameznih delov dneva prispevajo ilustracije? Jasno je, da tudi na videz preproste pesmi(ce) ponujajo obilo priložnosti za pogovor. Čigava je *bela mačica*, če je v pesmi zapisano, da je *naša*? Zakaj vijolica, ki je v pesmi označena kot *sestrica*, diha v *strahu*? Koga skriva gozd v pesmi *Vožnja* in kako bi pesem prebrali? Počasi in tiho ali kako drugače? Razmišljati je mogoče tudi, katere pesmice so umirjene, »zaspane«, katere igrive, morda celo »hrupne«, katere omogočajo kratko razredno predstavo, če pesem uprizorimo z lutkami ali s preprostimi materiali ...

4. IN 5. RAZRED: ANDREJA BORIN: ČUDEŽNI VRT

Pesnica Andreja Borin je skupaj z ilustratorko Marto Bartolj ustvarila zelo sugestivno pesniško zbirko *Čudežni vrt*, ki prepleta govorico verzov in podob tako, da ustvari različna razpoloženja, o katerih je vredno razmišljati tudi pri skupnem branju.

Če preletimo kazalo, opazimo, da so pesmi naslovljene po motivih iz narave, navezujejo se na letni čas (npr. *Jesen*), na žival (*Martinček*) ali rastlino (*Vrtnica*). Vse to občudujeta *radovedno oko* in *zvedavo uho*, ki zaznavata zvoke, barve, podobe iz narave.

Verjetno bo kdo ob pesmi *Jesen* vprašal, kako to, da v njej ni velikih začetnic in ločil ... Jih je odnesel ježek, srna ali šoja? Jih je odpihnil veter? Ali so velike začetnice in ločila preprosto zaspala, se skrila v *miru*, ki je vsepovsod? Občutje spokojnosti in lepote narave se v zbirki povezuje tudi z razigranostjo *Žužka Žlobudrava* (*Kdo žužnja?*), občudovanjem lepot *moje doline* (*V moji dolini*), ki kar kliče po aktualizaciji pesemskega sporočila. Kako je v tvoji dolini? Kako na tvojem travniku, ulici, mestnem parku, ob tvoji reki, na tvoji obali?

10

S poustvarjalnostjo se najlažje približamo tematiki poezije, ki jo podkrepijo ilustracije – napišemo podobno pesem in jo ilustriramo, morda v paru, pri čemer si lahko izmenjujemo vlogi pesnice in ilustratorke. *Morska abeceda* zahteva interpretativno branje (predvsem samoglasnikov), s katerim izražamo razpoloženje občudovanja in hvaležnosti, pesem *Naj* je priložnost za razmislek o tem, kaj je naj(lepše) za mlade bralke in bralce, *Martinček* je pesem o bližini med otrokom in živaljo, v kateri ni prostora za strah.

Kako vse zapisano izraža ilustracija? Bomo za razlago sporočilnosti uporabili preluknjano besedilo, torej po svoje dopolnjevali verz _____ in jaz ...? Tudi pesem *O lepem* omogoča poustvarjalno nadgradnjo, ki bo beležila, kaj vse se zdi *čudovito* bralki oz. bralcu. Pesem *Tam, kjer zvončnice cvetijo* pa nas izziva, da razmislimo, kdo se skriva v čarobni *hiški iz brun* in kaj vse pred naše začudeno oko prinaša izvrstna ilustracija besedila. Kako to, da pesem *Metulj* portretira dekle, ki je povsem mirno? Se boji bavbava? Seveda ne. Le kdo je sedel na *konico sandala*? Kaj bi v rosi videle tri čebele, kaj trije metulji, kaj trije vrabčki? Bomo ob pesmi *Vrani* razmislili o tem, kako sta vrani prišli na *majava kola*? Bomo govorili o svojem občudovanju ptic? Bomo ob pesmi *Vrtnica* razložili, kako to, da se je v cvet skrila pikapolonica? Ali bomo iskali pikapolonice, vrtnice, rože v drugih besedilih? Se spomnili pesmi *Pika, poka*,

pikapolonica ... In kaj pomeni nenavadna besedna zveza *da eno si s svetom* v pesmi *Jablana*? Koga pobarvamo v pesmi *Pobarvanka*? Mavrico? Vilo? List papirja? Nam pesem *Poletni vrt* z verzom *ime mi ušlo je iz spomina* zastavlja uganko? Kateri grm ima pesnica v mislih? In kaj še lahko vidimo na poletnem vrtu? Kaj slišimo, vonjamo, občutimo, okusimo? Kje je dedkovo kraljestvo, ki ga omenja pesem *Mimo*? – Prava poezija na vprašanja ne odgovarja, ampak jih zastavlja ...

6. IN 7. RAZRED:

FERI LAINŠČEK: *NE*

Morda se komu zdi, da je aktualnost Lainščkove poezije s tem, ko je bila pred nekaj leti izbrana za *Cankarjevo tekmovanje*, izčrpana, a pogled nanjo je prav nasproten. Če podrobno beremo uvodno pesem (*Ne beri*) v pesniški zbirki *Ne*, se lahko vprašamo, ali *gledanje v prazno*, ki ga omenja prva kitica, ni danes izrazitejša kot v času, ko je pesniška zbirka izšla (2018). Je bila v času nastanka veljava *pesnika, ki ljubi in sanja*, drugačna?

11

Zdi se, da je dialog med pesnikom in svetom mladih temeljna značilnost zbirke *Ne*, ki svoj temeljni tematski namen izraža že z naslovom: najstniški lirski subjekt svoja uporniška doživljanja sveta izreka v praviloma kratkih pesmih, pogosto je ponavljanje besedice *ne*, prav tako pa upor izražajo posamezni naslovi besedil (*Brez veze, Nočem, Ni res, Ne maram*).

Dialog med lirskim subjektom in bralcem se dotika življenja v šoli, odpira vprašanja vzdevkov, oznak odraslih (*ta stara*), ki nikakor ne sme zapasti v moraliziranje. Že na začetku opazimo povezovanje znaka (piktograma, emodžija) in ilustracije, kar napoveduje možnost, da bodo bralke in bralci svoje razumevanje poezije morda ponazorili s sodobnimi vizualnimi izraznimi sredstvi (npr. z emotikoni, memi, ilustracijo, ki jo bo po njihovih podrobnih navodilih ustvarila umetna inteligenca ipd.).

Naj bo torej branje in poustvarjanje Lainščkovih pesmi upor, upor zoper gledanje v prazno. Naj bo upor tudi razmišljanje o tem, čemu vse se sodobni mladostnik upira. So to predvsem zanj nesmiselna pravila? Ali ima tudi težave? Je izvir težav le zaljubljenost ali tudi samopodoba (*Ni res, Faca*)? Uporništvo se izraža na ravni izbire motivov (šola, učitelji, vrstniki)

in predvsem jezika, saj pesnik zanikanje pravil poudarja z rabo slengovskih besed (npr. *fajn, faca, sranje*).

Kako je zbirka sestavljena? Kaj pomenijo uvodne pesmi z izražanjem dvoma v smiselno branja poezije, šolskega dela in nasvetov? Kako se v osrednjem delu izpiše in izriše svet mladostnikovih običajnih težav in stisk in kako se ob koncu zbirka prevesi v razmišljanje o samoti in ustvarjanju? Kdo bi lahko govoril sklepne pesmi? Najstnik ali pesnik? Morda kar oba?

Razločevanje, a hkrati zbliževanje pesnika in najstnika v svojevrstni gesti oporekanja svetu je glavno tematsko jedro zbirke, ki zagovarja svobodo, iz katere lahko zrastejo *rože – besede*, ki jih zaslišimo v samoti (branja) in jih razvozlamo v pogovoru o prebranem.

8. IN 9. RAZRED:

VINKO MÖDERNDORFER: *ROMEO IN JULIJA IZ SOSEDNJE ULICE* (ŠOLSKO),

NIKO GRAFENAUER: *SKRIVNOSTI* (REGIJSKO, DRŽAVNO)

12

Pesniška zbirka Vinka Möderndorferja *Romeo in Julija iz sosednje ulice* je v novem učnem načrtu določena kot obvezno branje za vse devetošolce, kar je zagotovo utemeljeno. Njena osrednja sporočilnost je mladim blizu, zbirka je razpoloženjsko in slogovno raznovrstna, hkrati pa omogoča več medbesedilnih povezav in primerjav. Temeljna tema pesmi je ljubezen, ki je prikazana zelo raznovrstno: kot najstniška nerodnost, a hkrati kot (minljivo) čustvo, s katerim se povezujejo tišina in negotovost, ljubosumje in sreča, živčnost in dotiki, prepir in sramežljivost.

Vsebina in slog zastavljata vrsto nadvse relevantnih vprašanj. Kako deluje raba druge osebe ednine v uvodni pesmi (*Kaj te briga*), kdo je lirski subjekt v pesmi *Tako to gre* in kdo v pesmi *Zelo kompliciran fant*? Ali prepričljivost sporočila za mlade bralce soustvarja tudi premišljena raba slenga in poigravanje s tujkami?

V veder prikaz odraščanja in želje po bližini se kot dopolnjujoči kontrast vključujejo pesmi s problemskimi temami – razposajenost med poukom prekine vest o smrti begunca (*Črni cvet*), sklepne pesmi o ljubezni govorijo v povezavi z minljivostjo. Sporočilno kompleksnost stopnjujeta še dve izraziti potezi. Prva je izrazit eksperiment s pesemsko formo: likovna pesem je zasnovana tako, da ni le likovna »razlaga« sicer razumljivega besedila, ampak

s preoblikovanjem pesmi v podobo namenoma ustvarja sporočilno nerazvidno »uganko«, ki jo mora bralec sam razvozlati s postavljanjem mej med besedami. Druga poteza je medbesedilnost, ki se izraža že v naslovu in se aktualizira v dialogu s sodobnim mladostnikovim svetom. Kako pesniški svet dopolnjuje medbesedilnost? Je povezovanje najstniške zaljubljenosti in klasičnega dramskega besedila prepričljivo ali ne? Kako sodobni bralec doživlja izrazit eksperiment s pesemsko formo? Je likovno pesem mogoče povezovati s Kosovelovimi, z Novakovimi, Lainščkovimi in z drugimi pesniškimi inovacijami?

Branje poezije je torej hkrati napor in radost ustvarjalnosti – do pesemskega sporočila se mora bralec, ki to želi, prebiti sam, samostojno prehoditi pot sestavljanja pomena. Kompleksnost sporočila dograjujejo še odlične ilustracije Jureta Engelsbergerja, ki so praviloma nadgrajujoči likovni komentarji pesmi. Bomo razmišljali o tem, kako je ta nadgradnja ustvarjena? Kako Möderndorferjevo zbirko povezati s *Skrivnostmi* Nika Grafenauerja? Bomo preprosto izpisali naslove pesmi v Grafenauerjevi danes že kar klasični zbirki, potem pa iskali, s katerimi Möderndorferjevimi pesmimi je mogoče povezati ta ali oni naslov? Morda takole: *Črni cvet* (V. Möderndorfer) – *Smrt je obrnjena stran od nas* (N. Grafenauer) ...

13

PRVI IN DRUGI LETNIK – GIMNAZIJSKI PROGRAM IN SREDNJI STROKOVNI PROGRAM:

SREČKO KOSOVEL: *BARŽ* = *KONS* (ŠOLSKO, DRŽAVNO),

TOMO PODSTENŠEK: *ZGODBE ZA LAŽJI KONEC SVETA* (REGIJSKO, DRŽAVNO)

Najprej naj poudarim, česa nikakor ne priporočam, ko razmišljam o skupnem branju antologije Kosovelove poezije z mladimi bralci. Ne priporočam in celo odsvetujem podroben študij spremne besede ter učenje slogovnih opredelitev in tujih interpretacij Kosovelove poezije na pamet. Nobenega smisla nima, da se mladi učijo teorijo, ne najdejo pa lastne poti do večplastne sporočilnosti izbranih pesmi. Je pa morda smiselno razmišljati o razdelitvi v dva temeljna razdelka in podrazdelke: Kaj zajema *Nihil-o-melanholija* in kako razumeti podnaslov *Vse je pesem*? Kdo je ta, ki *strmi v moje sanje*? Kako se v prvem razdelku predstavlja *dolgalasi romantik*? Kako to, da je v drugem podrazdelku tudi otroška pesem za *Otrok s sončnico*? Je morda otroška duša ali duša nasploh pot k naravi, po kateri bi morali hoditi *kabinetni ljudje*,

da bi bili manj *kabinetni*? Kako se vtisi iz narave povezujejo z razpoloženjem, torej z otožnostjo in s spokojnostjo, z grozo in občudovanjem, z žalostjo in uporniškimi vztrajanjem? Je človek, ki zazna vse to *norec* ali *pesnik* (*Kons: mačka*)? Kaj razkriva *Temni blesk gladine* in kako se je možno upreti temu temnemu žarenju pesmi? Je končni cilj poti *svetloba sonca* in *srebrni sijaj meseca* (*Sonce se smeje, Ciklame*)?

Tako pridemo do novega izziva. Kako pesnik doživlja sodobni svet, družbo? Je naključje, da ima drugi del antologije naslov H_2SO_4 ? Pred kom/čim naj se *skrije mesečina*, kot je zapisano v podnaslovu? Kaj vse je pesem? *Eksplozija*? *Trenje bolesi*? *Upor*? *Živo apno*? Kaj povezuje *Barž* $\equiv$ *kons* in knjigo *Zgodbe za lažji konec sveta*? Je tudi Podstenškova zbirka kratkih zgodb napoved konca sveta, kot ga poznamo? Se tudi v njej človek izenačuje s predmeti, postaja del telesa samostojno bitje? Najdemo pri obeh ustvarjalcih občutje grozljivo-smešne podobe sveta, torej grotesknost, tesnoba? Lahko povezujemo posamezne motive pesmi in zgodb, npr. motiv potovanja, mesta, sodobnega sveta, živali? Kako se Kosovelove besede *obesi se na klin, pljuj, zaničuj, fuj, gnoj, pif, kh, crk, obešenci, strašni čas, rušiti, zver, ekstaza smrti* na podlagi vsebine besedil in učinka na bralca povezujejo s Podstenškovimi *pizdarijami* in z drugimi, še bolj provokativnimi izrazi in situacijami? Je pri obeh avtorjih človek le igrača zle usode? Kako se srečuje s tujostjo, tujci? Kako se stari svet srečuje z novim, ki ga odstira domišljijsko *zagrinjalo*?

14

PRVI, DRUGI IN TRETJI LETNIK – SREDNJE POKLICNO IZOBRAŽEVANJE:

MILA KAČIČ: *SKOZI POMLADNI DEŽ BOM ŠLA* (ŠOLSKO, REGIJSKO, DRŽAVNO)

Morda je res, da vsakega pesnika oz. pesnico zaznamujejo nekatere ključne besede, ki jih je treba poiskati, da bi z njimi lažje pojasnili vsebino njegovih oz. njenih besedil. Par besed za celotno zbirko? Ni to nekoliko preveč preprost pristop? Morda je, a poskusimo.

Bi se strinjali z ugotovitvijo, da so za poezijo Mile Kačič ključne besede *ljubezen*, *materinstvo*, *minevanje*, *samota*, *narava* in *spomin*? Je katera od teh besed odveč? Ali katera manjka?

Ljubezen: ni naključje, da je na hrbtni strani knjige odlomek iz pesmi, ki bralca nagovarja, naj prisluhne ljubezni. Toda: kako se kaže ta ljubezen? Kot mladostna zaljubljenost, kot prebujanje strasti, kot zrelo sobivanje dveh ljudi, kot skrb za drugega, kot predajanje, kot bolečina razhoda, minevanja? Kako raznobarvno občutenje ljubezenskega predajanja izraža pesem *Moja mala dlan*, ki jo poje Tanja Ribič?² Je v povezovanju ljubezni in smrti videti vzporednice z Gradnikovima tematskima besedama *Eros* in *Tanatos*?

Pomembna tema poezije Mile Kačič je *materinstvo*. Kako se v teh besedilih kaže skrb za drugega? Je materinstvo zgolj predajanje ali tudi občutenje minevanja? Je trpko ali svetlo občutje? Kako zveni *Uspavanka* (str. 53)? Je njena *žalost* napoved temnih barv materinstva, ki žarijo iz pesmi Svetlane Makarovič?

Kako se povezujejo *minevanje*, *samota*, *narava* in *spomin*? Je prepletenost vseh tematskih besed razlog, da je zbirka dobila naslov po verzu iz pesmi *Prebujenje* (str. 130), v kateri pomladni dež deluje kot pot do očiščenja in preseganja bolečin, dvomov, obljub, prevar, pot preko zablod k skorajda pravljичnemu prividu ljubezni, kot se razkriva le *srcu dekletca*? A dekletce bržkone ni lirski subjekt v celotni zbirki, ki bi jo lahko brali tudi kot izpoved odraščanja in dozorevanja.

15

Če so pesmi na začetku zbirke po občutjih zaljubljenosti mladostne, se na sredi že pojavi verz, v katerem se lirski subjekt *usodi* (*Zahvala*, str. 75) zahvaljuje za *pesem vnukov*. Je torej pred bralcem naloga, da iz posameznih pesmi in tematskih sklopov »ugane« starost lirskega subjekta?

Veščemu (in pogumnemu ter ambicioznemu) bralcu poezija Mile Kačič zastavlja še več ugank. Kdo je Lorca, ki ga ob spokojnosti narave omenja pesem *Zeleno* (str. 146)? Kako se spreminjata slog in jezik pesmi na bralni poti od sonetov in rim do svobodnega verza? Kaj povezuje pesmi o ljubezni s kakšnim komadom, ki ga je napisala Masayah (*Ni panike, Baby, Design*)? Lahko ob poeziji obeh avtoric razmišljamo o besedni zvezi *ženska pisava*?

² https://www.youtube.com/watch?v=meLiXq3uU-k&list=RDmeLiXq3uU-k&start_radio=1

TRETJI IN ČETRTI LETNIK – GIMNAZIJSKI PROGRAM, SREDNI STROKOVNI PROGRAM**IN POKLICNO TEHNIŠKO IZOBRAŽEVANJE:****IZBOR KOSOVELOVE POEZIJE (ŠOLSKO IN DRŽAVNO),****ELIF SHAFAK: OTOK POGREŠANIH DREVES (REGIJSKO IN DRŽAVNO)**

Ali je sploh mogoče povezati roman pisateljice Elif Shafak, ki prepleta najrazličnejše teme in pripovedne tehnike, s poezijo Srečka Kosovele?

V romanu *Otok pogrešanih dreves* je v ospredju ljubezenska zgodba med Grkom Kostasom in Turkinjo Define, ki se pojavi in se razvija v času hudih razdrtij med narodom, ki jima Romeo in Julija s Cipra pripadata. Gre za čas, ko nemirna zgodovina ponovno povzroča jezo, sovraštvo, prizadetost (str. 74), ki zadenejo tako starše kot otroke.

Roman o odkrivanju korenin, o spraševanju, družbenih bolečinah, odnosih na preizkušnji ipd. bi lahko vzporedno primerjali s Kosovelovo občutljivostjo za predsmrtno ekstazo, o kateri je pisal v eni od svojih najbolj znanih pesmi, pa tudi z motivi iz njegovih konstruktivističnih montaž, iz pesmi torej, ki tako ali drugače odsevajo, pogosto z veliko mero ironije, a tudi bolesti – sodobni čas; Kosovelov in naš.

Zagotovo ni mogoče mimo zanimive vzporednice, ki zaznamuje tako pisateljico kot pesnika. Drevesa, v romanu je to *figa*, v Kosovelovi impresionistični poeziji pa so *bori*, niso nema bitja, ampak so opazovalci vsega, kar se dogaja okoli njih. Čutijo s človekom, ki skrbi zanje in se z njimi pogovarja, napovedujejo usodo posameznika in sveta. Zdi se, da so med drevesi in ljudmi nevidne, a usodne niti, ki vse, kar je, združujejo v višjo celoto. Je torej to simbolistično pojmovanje stvarstva? Se tako videnje sveta lahko povezuje z družbeno kritičnostjo? Pri Kosovelu se, saj pesnik kot upornik nikoli ni prenehal biti *dolgolasi romantik*, kot imenuje samega sebe. In brez dvoma se povezuje tudi v romanu *Otok pogrešanih dreves* ... Kako se torej v bolečini prilaščanja in razdeljevanja sveta v poeziji ter v romanu najde možnost za prisluškovanje pticam, za občudovanje robid na eni in za najrazličnejša razpoloženja – od razposajenosti do upora in norosti – na drugi strani?

Brez dvoma so vznemirljiva tudi druga, na videz obrobna, a recimo raje drobna vprašanja. Kako je prikazan mladi človek v svetu, ki ga ne razume povsem? Kako so prikazana razmerja med družinskimi člani in odnos do tradicije? Kako pokrajina zaznamuje pesmi in dele romana? Kako se v realistični okvir zgodbe naseljuje mistika? Kako ta prerašča tudi bežne vtise, ki naj bi določali impresionizem? Sta *drevesni in človeški čas* (str. 53) vendarle povezana ali sta povsem nezdružljiva?

Verjamem, da bo večini mentoric in mentorjev izbira besedil všeč, čeprav se morda kdo z njo tudi ne bo (v celoti) strinjal. Komisija vsako leto poskuša po najboljših močeh izbrati besedila na podlagi načela raznovrstnosti tem tekmovanja in z njimi povezanih besedil. Zahtevnost je temeljni predpogoj uspešnosti tekmovanja, zato so izbrana besedila namenjena bralno zmožnejšim tekmovalkam in tekmovalcem, saj ta skupina učenk in učencev ter dijakinj in dijakov – recimo jim nadarjeni/-e ali zmožnejši/-e ipd. – ni deležna dovolj pozornosti. Cankarjevo tekmovanje že od svojega začetka zagovarja in skuša zagotavljati predvsem kakovost odzivov na prebrano in ne množičnosti.

17

MENTOR/MENTORICA BRANJA: ZGLED IN AVTORITETA

Zagotovo je treba ponoviti še temeljno vodilo. Cankarjevo tekmovanje je bilo, je in bo oblika spodbujanja in razvijanja **branja zahtevnih besedil** – besedil, ki jih ne berejo kar vsi otroci v razredu in ne le za spontani bralni užitek, ampak zato, da bi **dokazali višje razvite zmožnosti branja in pisanja**. Predvsem v tekmovalnih skupinah – od vključno šestega razreda naprej – je tudi letos bistveno to, da bodo tekmovalci in tekmovalke postopoma in vodeno razvijali/-e zmožnost kritičnega branja književnosti. Poleg temeljitega poznavanja vsebinskih in slogovnih prvin izbranih besedil se bodo soočili s snovnim ozadjem literarnega sveta, s poznavanjem povezave med celotnim avtorjevim delom in izbrano knjigo, s spoznavanjem značilnosti izbrane književne vrste, a vse to po jasnih in temeljitih bralnih korakih.

1. **Podrobno branje** leposlovnega besedila (npr. s sprotnim zapisovanjem v dnevnik branja ali z uporabo drugih bralnih in učnih strategij) – poudariti velja metodo tesnega branja od vrstice do vrstice,³ še posebej, če v besedilu zasledimo nenavadne, npr. starinske, narečne besede ali zahtevne tvorjenke.
2. **Povezovanje** leposlovnega besedila in sobesedila z znanjem **literarne teorije in zgodovine**.
3. **Ponovno podrobno branje** književnega dela ter **razmislek** o tem, kaj v besedilu je sodobno, kaj povezano z zgodovino, kaj aktualno, kaj po mnenju bralca zastarelo (in zakaj), kako besedilo presega okvire časa, v katerem je nastalo, kako ga je mogoče aktualizirati – vse to v pogovoru z mentorico ali mentorjem branja in drugimi sobralci in sobralkami.

Postopno razvijanje kritičnega branja se bo izogibalo nekaterim potezam prvotnega, spontanega, včasih tudi naivnega (a upajmo, da ne zlonamernega) odzivanja na besedilo. Mentorji in mentorice ter tekmovalci in tekmovalke ter vsi drugi, ki bodo skupaj z njimi razmišljali o besedilu (npr. starši), se bodo zato zagotovo **izogibali**:

- komentiranju **neprebranih** besedil ali njihovem zavračanju na podlagi vnaprejšnjih (nedokazanih) predpostavk o (pre- ali ne-) zahtevnosti, dolgočasnosti ali še drugačni **navidezni recepcijski neustreznosti** besedil – tekmovanje, tako kot katero koli šolsko branje oz. bralni dogodek, nikoli ne moreta in ne smeta izhajati »le« iz književnih interesov mladih; še več: izziv in naloga mentorja in mentorice branja sta, da jim pokaže, v čem so tudi navidezno tuja besedila v današnjem času zanimiva za branje in razpravo o prebranem;
- vrednotenju besedil na podlagi posameznih delčkov (npr. naslova ali nekaterih prizorov v besedilu) brez navezave vsega tega na celovito sporočilo besedila – to je namreč neustrezna metoda **iztrganega navajanja podrobnosti**, kar je prej dokaz pomanjkljive bralne zmožnosti kot izraz »skrbi za varnost bralcev«;

³ Boža Krakar Vogel, 2014: Bralna pismenost med teoretičnimi načeli in poučevalno prakso. *Slovenščina v šoli*. XVII (3–4), str. 25–35.

- vztrajanju pri lastnem razumevanju (tudi brez utemeljitve) in neupoštevanju mnenja sogovornikov, **rušenju pogovora o prebranem** – mentor in mentorica branja torej ne bo oblikoval/-a avtoritarnih interpretacij, ki se jih je treba le naučiti, ampak bo spodbujal/-a mlade sogovornike, da pod njegovim/njenim vodstvom razvijejo čim bolj poglobljeno razumevanje besedila;
- nepriznavanju **pravice** avtorja/avtorice (in seveda bralcev/bralk), da zunajliterarno snov, posameznika/posameznico, medsebojne odnose **vidijo in prikazujejo po svoje** – bolj ali manj razumljivo, prepričljivo, provokativno ...

NAVODILA ZA PISANJE PISNE NALOGE NA KNJIŽEVNO TEMO

Kot vsako leto bodo letošnja navodila za pisanje pisne naloge na književno temo (npr. razlagalnega spisa ali kake druge vrste besedila, s katerim bodo tekmovalci/tekmovalke dokazovali svoje razumevanje in vrednotenje književnega besedila) **OKVIRNA**. To pomeni, da ne bodo zajela vsega, kar se od tekmovalca in tekmovalke pričakuje, ko na tekmovanju oblikuje razlagalni spis. Učence/učenke oziroma dijake/dijakinje je zato potrebno opozoriti, da v svoj spis **smiselno vključujejo** tudi **književno znanje** (zvrstno-vrstne oznake, podatke o avtorju/avtoricah, medbesedilne primerjave, ustrezno citiranje, misli iz spremnih zapisov ipd.), saj vse to **soustvarja** bolj poglobljen odziv na naslov pisne naloge (to velja predvsem za tekmovalce in tekmovalke od 6. do 9. razreda in za srednjo šolo).

Ker navodila za pisanje besedila niso »niz vprašanj«, na katera je treba odgovoriti, ampak opredeljujejo temo, o kateri naj bi tekmovalci in tekmovalke pisali **samostojno, inovativno in prepričljivo**, je pomembno, da ne glede na okvirna navodila pri pisanju uporabijo znanje, ki je za temo spisa relevantno.

Usvajanje književnega znanja je smiselno med pripravo na tekmovanje, če prispeva k razumevanju besedil in ustrezni rabi literarnovednih pojmov med razpravo o prebranem – tekmovalci in tekmovalke naj se podatkov, ki za razlago besedil niso ključni, ne učijo.

Tudi dodatna strokovna literatura naj bo smiselna, obvladljiva, predvsem pa ne preobsežna. Treba je opozoriti, da kriterij B (tj. uporaba književnega znanja, ki prinaša do 10 točk) prinese tekmovalcu/tekmovalki 20 % točk, zato naj mentorji/mentorice **tekmovalce in tekmovalke opozarjajo na smiselno uporabo književnega znanja** (poznavanje avtorjev/avtoric in del, rabo virov in literarnovednih pojmov) že med samo pripravo na tekmovanje. Prav tako naj tekmovalci in tekmovalke vse to upoštevajo pri pisanju svojega besedila.

Cankarjevo tekmovanje ni samo subjektivni ali poustvarjalni odziv na književnost. Zahteva kritično branje in tvorjenje razlagalnega besedila, ki vključuje uporabo ustreznega strokovnega besedišča. Način, kako tekmovalec in tekmovalka znanje smiselno preplete z razumevanjem in z osebnim odzivom, ločuje najboljše spise od tistih, ki so le lepljenka naučenega.

Bistveno je, da mentorji/mentorice z učenci/učenkami oz. dijaki/dijakinjami razmišljajo o aktualnosti književnih sporočil, tj. o tem, kako jih sodobni mladi bralec/mlada bralka doživlja, razume in vrednoti. Ob tem je treba poudariti, da naj poskušajo med pripravo **preseči** zgolj izražanje subjektivnih vtisov o prebranem, naj se (na)učijo svoje doživljanje primerno **opisovati**, ga **utemeljevati**, **primerjati** z avtorjevim/avtoričinim pogledom na stvarnost oz. književnost in njene osrednje teme. V vse to naj glede na stopnjo tekmovanja in svoje recepcijske zmožnosti vključujejo tudi prej omenjeni kontekst kritičnega branja.

20

Ob vključevanju književnega znanja in ob aktualizaciji besedila je temeljni namen pisnih nalog (na vseh stopnjah) spodbujanje subjektivnega in argumentiranega **vrednotenja** književnih besedil – predvsem dijaki/dijakinje naj torej v njem izrazijo svoje lastno razumevanje ter tehtno in prepričljivo interpretacijo besedil.

Učenci/učenke in dijaki/dijakinje naj se učijo ustrezno **odzivati** na **nalogo**, ki jo zastavljajo okvirna navodila za pisanje razlagalnega spisa oz. eseja:

- naslov in morebitne navedke ter navodila naj temeljito preberejo in **razmislijo o »problemu«**, ki se izraža v temi, o kateri bodo pisali;
- besedila naj ne oblikujejo kot »odgovarjanje na vprašanja« – vanj naj, kot je bilo že povedano, **vključijo čim več navezav in spoznanj**, ki so jih pridobili med pripravo na tekmovanje.

Navodila za pisanje besedila so **povzemalna**. To pomeni, da opredeljujejo, o čem vse naj tekmovalec/tekmovalka piše, praviloma pa ne vključujejo »samoumevnih nalog« (npr. *Predstavi podatke o avtorju, oznako dela in zanimivosti, pomembne za tvojo razlago, pazi na pravilnost in urejenost svojega besedila.*), saj naj bi to učenci/učenke in dijaki/dijakinje vedeli že zaradi **priprave** na tekmovanje. Če torej česa (npr. usmeritve k posebnostim jezika, vprašanja o biografskih podatkih, ki so pomembni za razumevanje dela) v navodilih za pisanje ni, to ne pomeni, da o tem tekmovalec/tekmovalka ne sme pisati ali da tega ni mogoče upoštevati pri točkovanju – še posebej, če je vključevanje takšnih prvin **smiselno** glede na temo (naslov oz. navodila za sestavo) razlagalnega oz. razpravljalnega besedila. V višjih letnikih srednjih šol so esejske zahteve oblikovane tako, da znajo dijaki/dijakinje razpravljalno oz. kritično pisanje o književnem problemu ustrezno umestiti v literarnovedni in družbeni kontekst.

V vseh tekmovalnih skupinah lahko tekmovalci/tekmovalke pričakujejo **raznovrstne bralne naloge**. Navajamo nekaj možnosti:

21

- **povzemanje, razlaga in osebno vrednotenje izhodiščnih besedil** (npr. na podlagi teme in konteksta);
- **analiza besedilnih podrobnosti** (zgodba, osebe, jezik in slog, npr. razlaga odlomka/odlomkov, krajših besedil);
- razlagalni spis oz. esej na podlagi **ključnih besed**;
- interpretacija **neznane besedila** in povezava z razpisanimi književnimi deli.

MERILA ZA VREDNOTENJE

Vse tekmovalce/tekmovalke je treba **seznaniti z merili za vrednotenje**.

- **1. razred osnovne šole – do 20 točk:**
 - razumevanje – do 10 točk;
 - osebni odziv in njegova prepričljivost – do 5 točk;
 - zgradba besedila in jezikovna pravilnost: obseg in zapis – do 5 točk.

- **Od 2. do 5. razreda osnovne šole – do 20 točk:**
 - razumevanje – do 10 točk;
 - osebni odziv in njegova prepričljivost – do 5 točk;
 - zgradba besedila, jezikovna pravilnost in čitljivost – do 5 točk.
- **Od 6. do 9. razreda osnovne šole, srednja šola – do 50 točk:**
 - razumevanje – do 20 točk;
 - uporaba književnega znanja – do 10 točk;
 - prepričljivost osebnega odziva – do 10 točk;
 - zgradba besedila, jezikovna pravilnost in čitljivost – do 10 točk.

Ocenjevanje besedil bo potekalo po istih kriterijih kot v prejšnjih letih, jih pa bo komisija prilagodila konkretni nalogi na šolskem, regijskem in državnem tekmovanju.

Predvsem na območnem tekmovanju bodo kriteriji dovolj podrobni, da bo ocenjevanje čim objektivnejše. Ob kriteriju, ki se navezuje na razumevanje besedila, bodo navedene **ključne besede**, ki naj bi jih tekmovalac/tekmovalka vključil/-a v spis in jih pojasnil/-a – če tekmovalac/tekmovalka vključi tudi kaj takega, česar med ključnimi besedami (oz. prvinami za vrednotenje) ni, je to možno upoštevati, če se navezuje na naslov in navodila za pisanje spisa.

Navodila za vrednotenje nikoli ne morejo biti tako podrobna, da bi spise lahko vrednotil »računalnik«. Temeljna značilnost katere koli zaokrožene pisne naloge na književno temo je namreč prepričljivost osebnega odziva, ki se navezuje na bralno zmožnost ocenjevalca/ocenjevalke spisa ter primerjanje med njimi. Zato je ključno, da se ocenjevalci/ocenjevalke seznani s kriteriji, se o njih pogovorijo in čim bolj poenotijo subjektivna ocenjevalna merila.

Namen teh skupnih izhodišč je predvsem opozoriti na zasnovo tekmovanja in spodbuditi razmišljanje o bistvenih prvinah izbranih del – mentorji in mentorice pa boste seveda presodili, kako izhodišča povezati s prakso, tj. kako tekmovalcem in tekmovalkam ustrezno pojasniti **cilje** oz. potek **priprave** na tekmovanje ter način **pisanja razlagalnih besedil**.

Tudi letos bo komisija poleg teh izhodišč pripravila podrobna priporočila za mentorje in mentorice ter jih objavila na spletu.

TIŠINA BRANJA, POGUM ZA POGOVOR O PREBRANEM ...

Potovanje med vprašanji in smernicami se izteka. Čas je za temeljito večkratno branje, sestavljanje vprašanj na različnih zahtevnostnih stopnjah, za ure pogovorov, ki mentorju/mentorici in njegovim/njenim mladim sogovornikom/sogovornicam odstirajo nove pomenske plasti besedil. Za čas zbranosti branja in za ognjevite razprave o besedilih, o njihovi privlačnosti ali o mestih, ki nas zmedejo, pretresejo, razjezijo ...

Berimo pesmi karseda doživeto, interpretativno, a jih hkrati v pogovoru »primimo« tako, kot je že davnega leta 1906 zapisal Janko Bezjak, ko je poudaril, da je pesem »*treba nežno prijemati kakor metulja, sicer mu snamemo prah, ki se leskeče na njegovih perotih*«. ⁴ Verjetno bo kdo podvomil, da je tako obzirno ravnanje s pesmijo v današnjem času hrupa in grobosti sploh možno. Preveriti tega seveda ni mogoče, morda pa da komu misliti Kosovelova pesem, ⁵ ki jo podarjam vsem mladim bralkam in bralcem ter (predvsem) njihovim mentoricam in mentorjem.

⁴ Janko Bezjak, 1906: *Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli*. Ljubljana: Slovenska šolska matica (Didaktika), str. 218.

⁵ Srečko Kosovel, 2026: *Barž ≡ kons. Besede v prostoru*. Dob: Miš, str. 23.

SREČKO KOSOVEL: JESENSKO TIHO

Jesensko tiho je v meni
in zunaj. Lepo,
kamor pomislim.

Ogromno delo me čaka.
Ni to veselo?

Ne borim se
za častno občanstvo
v človeški družbi,
marveč
zanj
v svetu lepega
in pravičnega.

Kaj je veselje?
Življenja željnost.
Veselje do življenja.
Kaj nam priznanje!
Za korak sem bliže življenju,
v katerega moram vtisniti
svoje znamenje.

24

Prof. dr. Igor Saksida,
predsednik državne komisije

Ljubljana, julij 2026